

Чүрәпчыга күн тахсар!

12+

2020 жыл
Атырдаах
ыйын
28 күнэ
бээтинсэ
№ 63
(11718)

Чурагчы үлүүнүн хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • (S) sanaoloh

АТБ/ДОН-8х 600-м 28> АТБ/ДОН-8х 600-м 29>

атырдақ ыйын 30> балла, оның атырдақ ыйын 31> отырушының балаған ыйын 1> сарада балаған ыйын 2>

Балабан ЫҖЫН 3

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

АЙСЕН НИКОЛАЕВ ААСПЫТ НЭДИЭЛЭТЭЭБИ ҮЛЭТИН ӨРҮТТЭРЭ

Өрөспүүбүлүкэ Ил Дархана Айсен Сергеевич Николаев ааспыт нэдиэлэбэ үлэтин сүрүн өрүттэригэр тохтоон ааһыаҕын.

Атырдах ыйын 18 күнүгэр Айсен Николаев Благовещенской куоракка Арассыыйа Бырабыыталыстыбатын Бэрэсэдэтэлэ Михаил Мишустин Улук Илин социальная-экономическай сайдыытын болпуруостарыгар ыйпыл суб. мунньагар кыттыны ылла.

Сүбэ мунхьаха Арассыйа
Бырабылталыстыбатын чилийнэрэ
эргийнэнэр салайааччыларэ Унук
Ипин социальнай-экономическэй
сайддытыгар этигэри
килэрдилэр. Айсен Сергеевич
тутаах этигэ чөлхөтүлээх
лизингэ судаарыстыбаннай
бырагыраамалары кытта ситимнээх.
Уу тырааныспарын уонна салтын
суудуналарын сагардыыга, омух
тиэһиниэктин дөйдүбүтүгэ

ончуллар тизхинькэнэн солбуууга туһуланар. «Бүгүн биһиги Өлүөнэнэн, Енисейинэн уонна да атын хотугу өрүстэринэн таһаҕаһы тизээр өрүс пароходстволара бэйэлэрин флоттарын санардар кыахтара суобун көрбүт. Ити лизингнэ табыгастаах схема суобун кытта сибээстээх. Онон лизинг бырагыраамаларын бырайыактааһыны буддьүөттэн айүүргэ көрдөһөбүн», - диир эстлүүбүлүкэбит баһылыгы этии киллэрдэ. Арасыйыада ончуллубут көтөр ааллары туһанар авиакомпанияларга дойду бырабыыталыстыбата лизингнэ көрөр бырагырааматын хаттаан ылынан үлэлтэтиргэр Айсен Николаев эттигин Михаил Мишустин өйөөтө уонна туһааннаах суругу бэлэмнэнэн, Арасыйыа бырабыыталыстыбатын Бэрэссдээтэлин солбууааччыта Юрий Борисов аатыгар ыһтарга сорохтахтаата.

Ил Дархан атырдах ыйын
20 күнүгэр Чурапчы улуутугар
үлэлээтэ. Өрөспүүбүлүкэ
бырабыыталыстыбатын чилиэннэрэ,
норуот дьокутааттара, улуус салалтата,
нэһилиэк баһылыктара, халһайыстыба
салайааччылара кыттылаах субэ
мунньахха оттоохун былаанын
туспаутун, кураанынан сибээстээн,
отторо тийибэт дьонно туох
кыһалҕалар баалларын кэспэттилэр.

Михаил Попов отгуур хөдүнатыгар мустан олорон, сийилии сэхэргэстилэр. Чурапчылар сирин үөлсүтүүнү сөргүтүргө, дулбалаах сирдэри астаран хөдүнэ таһаарыытыгар, оту тизийиңгэ-таһыыга үп көрүллүүтүгэр кыйаһаллар бааларын ыйдылар. Айсен Сергеевич кэлэр өтүгүр оту тизийиңгэ-таһыыга, күрүөлээһиннэ харчыны көрөргө, мелиорацияга эрдэ бэриллибит соруудахтар туслууларын уонна эбии дьаһаллары ылынарга анал муннаагы тэрийэргэ бырабытайлыстыба бэрэссэдээтэлин солбуйааччытын эбээһинэһин толорооччутугар Михаил Никифоровка, тыа хаһаайыстыбатын министиригэр Александр Атласовка соруудахтаата. Чурапчы улууна быйылгы сылга өссө Бастагы Бэрэсидьиэн Михаил Николаев көүлүзүн ыйылпыт дьизэ кэргэн экономикатын сайыннарыы бырайыагын сана көрүннээн, олохтоох дьон хаһаайыстыба тэринэн олороллоругар дьаһаммыт. Ону өрөспүүбүлүкэ салайааччыта көрөн-истэн биһирээтэ, салгы сайыннараппалларыгар эттэ. Улуус баһылыга Андрей Тимофеевич Ноговицын Ил Дарханга "Чурапчы улууһугар Тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыы агентствота (пунктата)" диэн бэйэтэ көбүлээбит бырайыагын билгилһиннээрдэ. Айсен Николаев бу бырайыак кэскиллээбэр эрэнэрин эттэ.

Бырайыак олоххо киирэн үлэлээн, үтөө түмүктээх буоллабына, бу дыһун холобуру өрөспүүбүлүкэ атын да улуустарыгар туһаныаха сөбүн бэлиэтээтэ.

Тыа хаанайстыбата – биниги үгэс
буолбут дьарыктыт. Чурапчы улууһугар
бу салааны сайыннараарга үгүс үтүмэн
үлэ барарын, санга сабалааһыннары
опоххо киллэрэллэрин олус сэргээтим.
Инникитин даҕаны биир күргүөмүнэн
улуус, өрөспүүбүлүкэ туһугар
үлэлэнэрбитигэр бүк эрэллээхпин!”, –
диэн түмүктээт Ил Дархан Чурапчыга
сырыстыгар.

Ааспыт нэдиэлэбэ, атырдьах
ыйын 20 күнүгэр, Анаабыр улуунун
Сааскылаабыр нефть ыкылаатыгар
уматыктаах цистерналар умайаннар,
ыксаллаах быһыы-майгы буола
сырытта. Айсен Николаев суһал
лаб муньабын тутатына ытан,
дьаһал ылынан, бырабыыталыстыба
бэрэсэдээтэлин бастааы
солбуйааччыта Алексей Колодезников
салайааччылаах, МЧС, Быһыыр
сулууспа үлэһиттэрэ састааптаах бөлөх
мээстатигэр тийсэн, умулларыны
тэрийэн, көмөлөһөн кэллэ.

Ил Дархан сурдабынан саахал тахсыбыт төрүөтүн быһаарарга уонна бэйүөлэги итиинэн хааччыйыга эбии дьаһаллар ылыллар.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкирэтээр.

— ТЫАХАҢАЙЫСТЫБАТА —

УЛУУСКА ОТТООХУН АТЫРДЬАХ ЫЙЫН 24 КҮНҮНЭЭБИ ТУРУГУНАН

№	Насел.	Наличие сенокосных угодий, га	План задания на 2020 год		Фактичес- ки сенокосно, гектар	Фактическ- я заготовлен- о, тн	В %		за аналогичный 2019 год		темпы роста 2019 %	Насел.	Выход тракторов , единицы	Участвуют в охвате, единицы			Участие людей, человек
			заготовки сена, тн	по графику на отчетную дату, тн			от плана	от графика	сенокосом, га	заготовлен- но, тн				всего	из них:		
															механизи- рованные	воздухона- вигательные	
1	Алашарский	1925	1855,0	1484	1471	1118	60,3	75,3	1360	1139	98,2	Алашарский	17	14	4	10	37
2	Баканский	2646	1830,0	1464	1749	1062	58,0	72,5	1214	1106	96,0	Баканский	15	10	5	5	22
3	Болтогунский	4225	1812,0	1450	2296	2150	118,6	148,3	2250	1828	117,6	Болтогунский	5	4	1	3	9
4	Болугурской	4484	3148,0	2518	2115	2082	66,1	82,7	1787	1768	117,8	Болугурской	21	7	7	0	26
5	Кытаанахский	2963	1812,0	1450	2556	2478	136,8	170,9	1879	1795	138,1	Кытаанахский	4	3	2	1	13
6	Арылахский	2015	1627,0	1302	1826	1675	103,0	128,7	1719	1509	111,0	Арылахский	10	5	2	3	21
7	Мугудайский	2554	2638,0	2110	2297	1947	73,8	92,3	2490	2060	94,5	Мугудайский	16	8	4	4	24
8	Оюлунский	5000	3277,0	2622	2760	2523	77,0	96,2	2760	2240	92,1	Оюлунский	0	0	0	0	0
9	Соловьевский	5403	2617,0	2094	2439	2178	87,0	108,8	3229	2072	109,9	Соловьевский	13	7	6	1	16
10	Сыланский	4619	4580,0	3664	3757	3667	80,1	100,1	3487	3493	104,9	Сыланский	10	7	3	4	19
11	Телеевский	2150	1587,0	1270	1415	1088	68,6	85,7	1530	1412	77,1	Телеевский	7	6	5	1	15
12	Халарский	3414	1907,0	1526	2084	1948	102,1	127,7	2831	1710	133,9	Халарский	4	2	2	0	4
13	Хатылгинский	3792	2106,0	1635	2630	2200	104,5	130,6	3080	1705	129,0	Хатылгинский	4	2	2	0	5
14	Ханхатынский	3109	1750,0	1400	1520	1343	76,7	95,9	1710	1400	95,9	Ханхатынский	12	7	3	4	19
15	Хоптогонский	3433	3251,0	2601	3320	2265	69,7	87,1	3120	2870	78,9	Хоптогонский	4	3	3	0	8
16	Чиварский	3449	2305,0	1844	2953	1501	65,1	81,4	1758	1613	93,1	Чиварский	13	9	1	8	28
17	Чурапчинский	1060	1755,0	1404	1225	1472	83,9	104,8	1199	1546	95,2	Чурапчинский	5	4	1	3	6
	Всего по улусу	56141,0	39857,0	31385,6	38413,0	32796,5	82,3	102,9	37433,0	31768,0	103,2	Всего по улусу	160,0	98,0	51,0	47,0	272,0

Бийыл сайын оттоолууга улус урдунэн 39857 туоннаны бэлэмниэхтээхпит. Итинтэн атырдыах ыйын 24 күнүнээби туругуна 32796,5 туоннаны бэлэмнэн, былаантан 82,3 бырыһыанын ыппыбыт. Онтон атырдыах ыйыгар бу кэмкэ 31885,6 туоннаны сөбөтүөлкэлиир былаан 102,9 бырыһыан толорулунна. Былырын баччаа 31768 туоннаны оттоосуппут, онон бийыл ити көрдөрүүнү 103,2 туоннанан

Болтоно, Кытаанах, Арыылаах, Хадаар, Хатылы нэһиликтэрэ сыппаабы былааннарын толордулар. Бахсы, Алабар, Болугур, Хоптобо, Чакыр нэһиликтэрэ графиктан хаалан иһэллэр. Оттоохун сезона түмүктэнэр чугаһаан эрэр. Кураан күннэр туралларынан тэтимэ бытаардыбакка, хаалбыт ходоһалары хаалларбакка, сирийэн оттуур сорук турар.

ӨРҮС АРЫЫЛАРЫГАР ОТТУУЛЛАР

Бу күннэргэ кыстыыр отторо тийбэт туруктаах хаһаайыстыбалар кэпсэтиһэн, өрүс арыыларыгар киирэн оттуу сылдыллар.

Ол курдук Чакыртан Иван Ануфриев Чэмэт арыыга, Диринтан Иван Сергеев Энэлэх арыыга, Алабартан Кэнчээри Лыткин төхтүрдэр арыыларыгар, Мугудайтан Роман Реев бэстээхтэр арыыларыгар, Бахсыттан Евгений Окочешников бэстээхтэр арыыларыгар үлэлиилэр. Бары толору механизированнай эвенолаахтар, прессподборщиктаахтар.

Алексей СЛЕПЦОВ

— ТЫА ХАААЙЫСТЫБАТА —

ЧАКЫРГА--БИИР КҮН

Чакыр улуус кииниттэн тэйиччи сытар нэһиликтэртэн биридэстэрэ. Үлэтинэн, ордук үүтү, эти соботуопкалааһынна үчүгэй көрдөрүүлээх.

ТУТУУ МАҢЫН БЭЛЭМНИИЛЛЭР

Дэриэбинэбэ кириэх иннинэ Хара Хомустаах сайылык ферматыгар тийэбин. Итинтэн чугас „Кедр“ пилораманан мас хайыттары сылдыар биригээдэ тохтоон, үлэлэрин туһунан ыйыталастыбыт. Халтаһын хайыттары сылдыаллар эбит.

Биригэдьиридэрэ Дмитрий Еремеевы кытары Петр Соловьев, Ян Никонов, Лев Ноговицын, Егор Миронов үлэлииллэр. Николай Елисеев МТЗ куннаах тыраахтарынан мастарын соһор. Ыһахтыыр сиргэ буруус, халтаһын арааһын хайыттаран бэлэмнииллэр. Манна үлэлээбиттэрэ ый аһаарын кэрингэ буолбут. Улахан ураһа, атын да тутуулары оноруохтаахтар. Нэһилиэк түөлбөлөрө ким тутуу оноруохтааһын үллэстибиттэр. Биригээдэ онно эмиэ үлэлэниэхтээх. Халтаһыннарын Дирингэ Василий Аммосов ресмус устурууһугар астаран бэлэмнииллэр.

Бэлэмнэммит буруустарын, халтаһыннарын көрдөххө хаачыстыбата үчүгэй, кыһаллан, эппиэтинэстээхтик үлэлииллэрэ тута харахха бырабыллар.

ХАРА ХОМУСТААХ САЙЫЛЫККА

Бу фермаба колхуос, солхуос сабаттан ыһах-сүөһү тобуоруспут, түптэ күөх буруота унаарбыт, бостуук сайдыыр саната сатараабыт, ыанньыксыттар үрүн илгэни үрүлүппүт арай сирдэрэ.

Билигин манна Любовь Филиппова, Марфа Миронова, Анатолий Цыкунов, Анна Адамова көрөр-харайар сүөһүлэрэ тураллар. Любовь Николаевна Илья Неустроев 15 ыанньыгын уонна бэйэтин „Матта“ бааһынай хаһаайыстыбатын сүөһүлэрин ыыр. Күннэ 90—95 кг үүтү туттарар. Кэргэнэ Руслан Филиппов бостууктуур, бу күннэргэ оттуу сылдыарынан бэйэтэ солбуйар эбит. „Мэчирэн кураан сыл буолан, халтаһынан, сүөһүлэр ырааталлар, аны чугас эргин алаастар үксүлэрэ күрүөлээхтэр, сабыллан тураллар, мантан күһүн өссө ырааталлара буолуо. Тымныы түһүөр диэри олоруохпут, балаһан ыйын бүтүүтүн

дизки көһөрбүт буолуо“—диир. Барыта бу фермаба 60-тан тахса ыанньык баар. Үүттэрин күннэтэ олохтоох арыы сыаһар идээлэр, нэһилиэк салалтата тастарар. Ыанньыксыттар күннэ иккитэ дойканан ыыллар.

Икки игирэ кыргыттар Сайыына уонна Сахаайа Мионовалар Илья Неустроев ыһахтарын ыыллар. Быйыл саас Чакыр орто оскулатын бүтэрбиттэр. Сүөһүгэ сыһыаннаахтара, үлэни үөрүйэхтээхтэрэ биллэр, ыһахтара холкутук кириэн миэстэлэригэр турунан кэбистилэр, ону массаастаан, синньилэрин сууйан-сотон баран, ыабытынан бардылар. 14 ыһабы ыыллар эбит.

Анатолий Цыкунов Иван Ануфриев бааһынай хаһаайыстыбатын сүөһүлэрин көрөр-харайар, Анна Адамова бэйэтин 6 ыанньыгын ыыр.

Үөһэ титииккэ сибииннэ туруораллар, барыта 9 төбө турар. Туруктара үчүгэй, улаатыһылар.

Үс ыһа олорор уопсай дьыэтигэр бааллар. Онон үрдүттэн олорон үлэлиир буолан, үлэлэрэ-хамнастара таһаарылаах, кыайылаах-хотуулаах.

ЯКОВ МАКАРОВ ХАААЙЫСТЫБАТЫГАР

Эмиэ бу алаас илин өттүгэр, үөһэ халдыаһы үрдүгэр Яков Макаров фермата турар. Яков Сергеевич үлэтин-хамнаһын манньык билиһиннэрдэ.

—2017 сыллаахха „Сабылааччы фермер“ бырагырааманан грант ылан, „Макаров“ диэн фермерскэй хаһаайыстыбаны тэрииммитим. Бу сайылыгы „Чакыр“ СХПК-тан атылаһан

ылбылпыт. Фермабыт таһыгар олорор дьыэ-уот баар. Билигин 60-тан тахса сүөһүлээхпит, онтон ыанара 20-чэ, 16 ньирэйдээхпит. Ийэм, аһам сүөһүлээх буолан, кыра эрдэхпиттэн кинилэргэ көмөлөһөн, сүөһүнү көрөр-истэр үлэни билэ улаалпытым, онтукам билигин үлэбэр улаханньык көмөлөһөр.

Күннэ иккитэ дойканан ыыбыт. Үлэбитигэр оҕолорбутун үөрэтэбит, көмөлөһөллөр. Күннэтэ 160—170 кг олохтоох арыы сыаһар туттарабыт. Олохтоох дьаһалта, дьаһалта исписэлиһэ Илья Егоров үлэбитигэр көмөлөһөллөр, ейүүлэр. Үүттэн, эттэн дохуоттанар дьон буоларбыт быһытынан бу салааларга соботуопкаба сыана улаатара буоллар диэн баһа санаалаахпыт. Хаһаайыстыбабытын хакатак, ыыллар бородууксуйабытын элбэтэн иһэргэ былааннаабыт.

ОТТООҔУН ТУРУГА

Сүөһү кыстыгын этэннэ туорааһынна, биллэн турар, от салпааһа улаханньык быһаарар. Чакыр нэһилиэгэ үрдүк сиргэ турарынан, быйыл кураан сайын буолбутунан от үүнүүтэ мөлтөһүөр. Ол эрэри баар ходуһаларын сирийэн, хаачыстыбалаахтык оттуу сылдыаллар. Сыллаабы былааннара—2305 туонна. Итинтэн атырдыах ыйын 24 күнүнээби туругунан 1501 туоннаны соботуопкалаан, былааннарын 65,1 бырыһыан толордулар, графиктарын 81,4 бырыһыан тутуһан иһэллэр. Нэһилиэк баһылыга Константин Иннокентьевич Лебедев этэринэн сыллаабы былааннарын 80-тан тахса бырыһыан ыллахтарына кыстыгы туоруохтара, Сорох хаһаайыстыбалар оттоон бүппүттэр. Отторо тийбэт буоллабына, атын сиргэ баран оттуур эбэтэр атылаһар былааннаахтар. Холобур, Иван Ануфриев бааһынай хаһаайыстыбата кэлин сылларга өрүс арыытыгар эбии оттуур, быйыл эмиэ барыттар. Нэһилиэк салалтата бу боппуроска түмсэн сүбэлэниэхтээхтэр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

ЧӨМГҮЧ

Оболорго уонна дьахталларга аналлаах сыһыары

КҮННЭЙ ЗАХАРОВА: "Иистэнэр талаан эбэлэрбиттэн бэриллибит"

Мин СГУ Саха тылын факультетыгар саха-турецкай салааны бүтэрбитим. Онно төрдүс кууруска кырачаан, хачаайы, сэмэй, үөрэн мичээрдиир кыыс академтан кэлбитэ. Сыһыа билсэн, Чурапчы кийиитэ буоларын билбитим. Кэнники иистэнэрин инстаграм нөнгү сэрэи көрөбүн. Халадаайтан сабалаан, кизээни былаачыйалары, уустук тигилээх таҥаһы, билинни тренд буолбут свитшоттары, о.д.а. олус үчүгэй хаачыстыбалаахтык, уурбут-туппут курдук аккуратнайдык тигэр. Эдэр киһи тири хайыаччыгы тикпиттэн олунун дьиз сөхлүтүм. Кэллиэгэм, Күннэй хотуна Люция Васильевна хайыаччыгы тиги хайдах курдук бириинчик, бадьыстаах үлэлээбүн, мээне киһи сатаан ылсыбатын туһунан кэпсээбитин өйдүүбүн. Онон билсэн кэбиһин — эдэр иистэнээчи Күннэй Викторевна Захарованы.

1. Күннэй, бэйэбин, бэйэм дьиз кэргэнгин билиһиннэр эр. Хантан кийиит буолан сүктэн кэлбиккини, Чурапчыга олорбутун хас сыл буолла?

— Мин Бүлүү улуунун Тылгыны нэһилигиттэн төрүттээхпин. Филипповтар дьиз халыҥ аймактан сыдыаннаахпын. Ийэм Филиппова Ульяна Гаврильевна өр сыллар усталарыгар уһууаанна медсестэрэнэн үлэлээн баран, билигин нэһилиэк балыһатыгар старшай медсестэрэнэн үлэли-хамныы сылдьар. Аҕам Филиппов Виктор Николаевич урбаанныт, ынах-сүөгү иитэр, тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар. Бииргэ төрөөбүттөр төрдүө этибит. Улахан убайым Бүлүү куоратыгар ыал буолан олорор, ОДКХ үлэһитэ. Балтым дьиз кэргэннэн Тылгыныга дьоммут аахха сүөгү көрүүтүгэр көмөлөһөллөр, ону таһынан бэйэтэ «Тылгыны» ТХПК толоросоччу дириэктэринэн уонна эдэр ыччат исписалиһинэн үлэлиир.

Чурапчыга 2007 сыллаахха кийиит буолан кэлбитим. Оруобуна баччаларга балаан ыйын 21 күнүгэр уруу кизээтин тэрийбиһит. Ол биризмэс ардах, бадараан бөсө, (кулэр). Дьэ, онно Чурапчы бадараана дьиз билбитим. Номнуо 14 сыл ааспыт эбит. Кэргэним Андрей Егорович — кини балыһа онколог-бырааһа, улахан кыыспыт Диана 14 саастаах, Чурапчытаагы гимназия үөрэнээччигэ, уолбут Гоша 6, кыра кыыспыт Динара 4 саастаахтар, "Улыбка" уһууаан иитиллээччилэрэ.

2. Бастагы идэбинэн тыл үөрэхтээсэ буолабын. Того идэбинэн үлэлээбэккэ, иистэнэргэ соруннун? Иистэнэр талаан эйиэхэ кимтэн бэриллибитий? Ыллын да киһи иистэммэт ээ. Бу туһунан сиилиһи кэлсээ. Урбаанныккын дуо, сакааһы хайдах ылабыһый?

— Бастагы идэбинэн сахатылынуонна литэратуирэтин учуутала буолабын. СГУ саха филологиятын факультетыгар саха-турецкай салаага үөрэммитим, 2009 сыллаахха бүтэрбитим. Того бу идэсэ үөрэнэ киирбиккини дьизэххэ, дьон урукку өйдөбүлүнэн киһи хайаан да үрдүк үөрэхтээх буолуохтаах дьиз этэ дии. Ол курдук, мин төрөппүттэрим эмиз оболоро үрдүк үөрэхтээх дьон буолуохтарын ис сүрэхтэриттэн бабараллар этэ. Үрдүк үөрэхтэнэн, үчүгэй хамнастаах үлэһит дьон буолан, дьоллоох олобу олордуннар дьиз

санаанан салайтарар буоллахтара. Онон төрөппүттэрбэр махталым мунура суох. Үөрэнэ сылдьан хаһан бүтэрэ охсон, оскуолага учууталпы барбарын кэтээр этим. Ол эрэн, үөрэнэр кэммитигараас оскуолапарга практика бөсөтүн аастыппыт. Ол сылдьан, мин сатаан учуутал буолуо суохпун, бу мизэ буолбатах эбит дьиз түмүккэ кэлбитим. Ол да буоллар үөрэхпин син-биир түмүктээбитим.

Үөрэхпин бүтэрэбэр номнуо ыал ийэтэ этим, онон үлэ көрдөнө барбатабым. Кэргэним эмиз устудьуон буолан, икки сыл Дьокускайга олорбуттук. Дьонноох буолан, икки өттүттэн күөс-көмө өйбүл баар этэ. Үөрэхпитин бүтэрээт, Чурапчыга көһөн кэлбиһит. Кэргэним үлэсэ киирбитэ, мин арыһы чуумпу үлэсэ — кумааһы үлэтин үлэлиэм этэ дьиз экнэмиис үөрэбэр кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрбитим. Экнэмиһинэн сыттан ордук үлэлээбитим, ол кэнниттэн иккис-үһүс оболорбун күн сиригэр көрдөрөн, тохтообутум.

Иистэнэр талаан быһанчы эбэлэрбиттэн бэриллибит диибин. Ийэм да, аҕам да өттүнэн эбэлэrim иккиэн иистэнэллэр этэ. Аҕам ийэтэ Эбээ Маарыйа туос иһиттэри тигэрин өйдүүбүн, баайынан да дьарыктанар этэ. Ийэм өттүнэн Эбээ Элексееннөөххө 4-5 саастаахлар бииргэ олорор этибит, эмиз иистэнэрин наһаа өйдүүбүн. Эбэлээх эһэм уон иккитэ оболоммуттарыттан онтон тобуна ордон, барыларын бэйэлэрэ булан-талан, иитэн-аһатан, таһыннаран таһаардахтара. Оччолорго иискэ ким үөрэтэи барытын бэйэлэрэ толкуйдаан-мындырдаан, киилэр олохторун усулуобуйатыгар табыстаах тына онорон таһаарар буоллахтара. Ол курдук мин эһэлээх эбэм сүрдээх үлэһит дьон этилэр. Эһэм Филиппов Гаврил Романович сэрэи бэтэрээнэ, кини наар «бу олоххо киһи кыайбата дьиз суох» дьиз этиллээх буолааччы. Дьизэ таах мээне олорорун өйдөөбөппүн, хара сарсыардаттан кизээнигэ дьиз наар тугу эрэ түбүгүрэ сылдьар буолааччы. Туу ыраастыы, илим дьаһайа, хотуур сытылыы олороро харахлар бу баарды кэстөр. Наар ойуурга бултуу барааччы. Куобаһы, андаатары, тиик бултаан кэлбитин, түүтүн сүлэн, тиэрэн баран, оһох үрдүгэр хатара

уурааччы. Дьэ, ону эбэм танастыыр. Талкынан имитэн, субатын хастыы олорор буолааччы. Онтон, дьэ, барыбытыгар араас бэргэһэ, сон, үтүлүк тигэн таһаарааччы. Хаһыаттан кырылдьыт кизгэрдээх буолааччы, онтон олох тыттарбат этэ. Ча, ити курдук мин кыракый оҕо эрдэхпиттэн эбэм иистэнэрин көрөн, уһууулан тахсыбыт эбиһин.

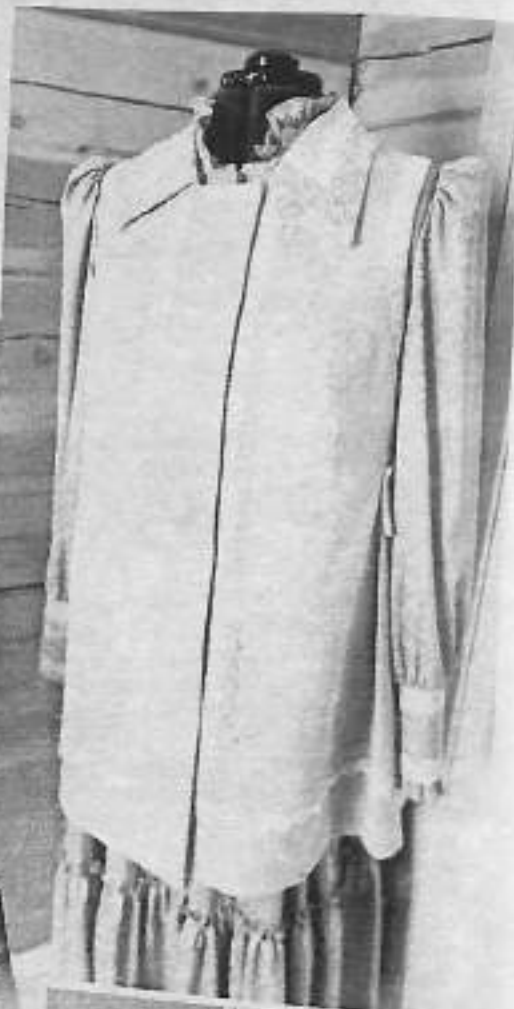
Иискэ хайдах кэлэн хаалбылпыны дьизэххэ, биир сиргэ олордохпуна олох тэһийбэппин, тугу эрэ тынаахпын наада курдук. Ол иһин иккисин оболонон олорор кэммэр бэйэбин аралдыта таарыйа оҕуруонан дьарыктаммытым. Арааһынай сибэкилэри, илин кэбиһэрдэри онорорум. Илин кэбиһэр абытай үлэлээх эбит, билигин олох санаммалпын. Кэргэним ол кэмгэ Хабаровскайга биир сыл үөрэнэ барбыта. Онон оҕуруо тигэн, бириэмэбин биллэрбэккэ аһарар этим. Улахан кыһым уһууаан кийиитэ буолан,

тэрээһин аайы кинизэхэ танас, көстүүм бөсө тигэр буоллабым. Сатаабат да буолларбын сөбүлээн иистэнэр этим. Онтон ыла иистэнэргэ үөрэнэр баҕа санаа киирбитэ. Дьиннээхтии быһан-отон, хаачыстыбалаахтык тигэ үөрэммит киһи бэйэбэр да тиктиэм этэ дьиз. Ол иннинэ иискэ үөрэтии наһаа сайда илигэ, "Бурда" сурунаалтан, интэринизттэн үөрэнэ сатыырым.

Биирдэ интэринизт хасыһа сылдьан, Санкт-Петербурга баар онлайн-оскуолага иннэ түстүм. Онон суруйтаран, сыл анаарын устата үөрэнэн бүтэрбитим, сэртификэт тутан үөрбүтүм. Баҕам хоту быһар, тигэр буолбутум. Бастаан чугас дьонум таҥас тиктэрэр буолбуттара, инстаграм үөдүйбүтүгэр страница арынан, үлэлэрбин онно угарым. Онон ыла атын дьон кыра-кыраалаан сакаастыыр буолан барбыттара. Илиим улам үөрэнэн, үлэм тулсан иһэр курдук арай. Киһи төһөнөн элбэи үөрэтэр да, сончонон билбэтэ элбээн иһэр курдук. Ол иһин кэнники эмиз араас куурустарга, маастар-кылаастарга сылдьан, билиһин, сатабылбын ханатан иһэбин. Куоракка саамай биллэр Ирина Сарта кууруһугар сылдьыбытым. Эр киһи сахалыы хомуһуолун тигэргэ эмиз атын маастарга үөрэммитим. Кэнники Тамара Гурьевага тири хайыаччыгы тигэргэ үөрэммитим.

Бастаан иһи хобби эрэ курдук көрөр эбит буоллахпына, кэнники бу чакчы мин эйгэм эбит дьиз урбаанныт буолбутум. Быйыл 13 сылы быһа ыра санаа оносто сылдьыбыт баҕа санаабыт туолан, сана дьизэ киирдибит. Манна анаан-минэн иистэнэрбэр дьиз хос онотторбулут. Онтукайбар быйылгыттан дуоһуа үлэлээн испитим да, дьаһт ыарыта туран, урбааммын быйыл тохтоттум. Быыс көһүннэбинэ, трикотаж таҥастан худи, свитшот, футболка, көстүүм тигэбин. Дьон размердарын эрэ этиэхтэрин наада, бүтэрдэхпинэ бэйэм тиксэрэбин. Сыһыа биирдиһилэн сакаастан тэһэн эрэбин, бэйэм тигэн таһаарарбын быдан ордорор буоллум. Сакааһынан тигэргэ киһи наһаа ыксыыр, ыгылыар уонна элбэх бириэмэни, сыраны эрэйэр. Хаһан килийэни сакааһын тутуор дьиз санааҕа ылпара сылдьабын,

баар, туга эрэ табыллыбатаа буолуо
дизн. Дьон үөрэриттэн олус астынабын,
ол иһин хас биирдиг сакааспын теги
кыалларынан кичэйэн туран тигэбин.
Инникитин олохлут-дыахалыт оннугар
түстэбинэ, урбааммын салбаан, ииспин
ессе да сайыннарым. Үгүс киһи
иистэнэргэ үөрэппэкиин дуо диэн аруу
сураһаллар. Онон кинилэргэ анаан
видео-уроуктары уста сылдьабын,
сотору кэминэн бэлэм буолуох курдук.

3. Эн идэҕэр кэми кытта хардыылааһын баар дуо?

- Бу идэҕэ кэми кытта хардыылааһын
дизн баар бөҕө буоллаа. Дьон
тэрээһиннэ, күннээҕи да олохторугар
танналларагар маҕаһымтан
ылыах кэриэтин тиктэрэллэрин
ордорор буоллулар. Манна, дьэ,
муоданы батыһа арааһын айдаан
быһары сатыахха наада уонна тиги
технологията эмиз улам түспөн иһэр
курдук. Билигин собуруу дойдуларга
танас выкройкатын бырагыраама
онорон, онтукайдарын 3d моделига
кэтэрдэн, примерка оңороллор. Сотору
кэминэн килийизин аватарын онорон,
килийизин элбэхтэ примерка
ынырбаха, аватарга мээрүйдүр
гына сөптөөх бырагыраама оңоруллу
сылдьарын истэн аһарбытым. Ити
курдук иис эйгэтэ эмиз кэми кытта
тэҥнэ сайдан, хардыылаан иһэр эбит.

4. Аҕабыт быраас буолан, оҕону иитиһээ үксүн бэйэн ыһары буолуо. Эн санааҕар оҕону сөптөөх, үчүгэй киһи гына иитэн таһаарарга саамай сүрүнэ тууру?

- Кэргэним Андрей Егорович
Захаров улуус балыһатыгар онколог-
бырааһынан үлэлиир. Үөрөбүн
бүтэриэбиттэн төрөөбүт дойдутун
балыһатыгар уонтан тахса сыл
үлэлээтэ. Үлэтэ уустук, ыбрахан
ыарыһа ылларан, санааҕа баатата
сылдьар дьону кытта үлэлииргэ уустук
бөҕө буоллаа. Сымнаабас, аһаныһис
майгылаах буолан, ыарыһахтарыгар
кыһаллан-мүһэллэн, сыратын барытын
ууран туран үлэлиир. Кийикт киһи
буолан, алтыһар доҕотторум да суох
буолан, кэргэним мизэ санаабын
үллэстэр, баар-суох алтыһар доҕорум,
саамай күүстээх өйбүлүм, эркин
курдук эрэнэр киһим буолар. Күнү
быһа үлэтигэр сылдьар буолан, оҕо
иитиһтигэр үгүс оруолу, кырдык да,
бэйэм ылар эбиппин.

Мин бэйэм эдэр ийэ быһыытынан
оҕо иитиһтигэр билбэтим-көрбөтүм
элбэх. Онон уһулуччу үчүгэй ийэ
быһыытынан бэйэбин аабыммын.
Уол уонна кыыс оҕону иитиһи диэн тус-
туһунан буолар эбит. Эбэм «уол оҕону
хараххынан көрөн таптаахха наада»
диэн этэр этэ. Ол этиитин кытары
сөпсөһөбүн, ол иһин уолбун таспар
наһаа күүскэ атаахтаппаха буола
сатыбын. Иискэ умса туһан олорон,

ардыгар, бу оннугар оҕолорбун кытары
алтыһа олорбутум буоллар сүүс төгүл
туһалаах буолуо этэ диэн санааччым.
Ол эрэн, хас биирдиг ийэ курдук мин
эмиз оҕолорбун үтүө, айдаах, күүстээх
санааһаах дьон буола улаатыахтарын
бларабын. Ол тулуттан бэйэм хайдах
сатыырбынан оҕолорбун көрөбүн-
иһэбин. Мин санааҕар, оҕо иитиһтигэр
самай кылаабынайа эйэбэс сыһыан
уонна оҕону туспа киһи быһыытынан
үлэстээн иитиэххэ наада эбит, бэйэн
үлэстэр киһин курдук көрбөккө. Оҕону
үлэстэр элбэхтэ алтыһаахха наада
уонна биллэн турар, бэйэбит тыыннаах
хас кур буолар буоллахпыт. Аны оҕо
иитиһтигин таба көрөн сайыннарыахха
наада эбит. Ол курдук бэйэбинэн да
ылан көрдөхкө, мин оҕо сылдьан
киһибинэн ону-маны онорорбун
сөбүлүүр эгитим, биир кэм тугу эрэ
жарыһан, уруһуйдаан, барби куукула
үлүһүбүтүгэр танас тигэн, сыахай
мүлүһүн бэйэм оңостон таныннарым.
Улааттаххына ким буолабын
дэ? Ох, кэриэс, модельер буолабын
дэ? Окуолаҕа саамай сөбүлүүр
дэ? Иттирим черчение уонна омука
уроуктара этилэр. Сөбүлүүр
кыһаҕыттан үткүүнү уонна
ордорорум. Онон киһи улаатан
буолуох идэни баһыһыан сөбүн оҕо
санааһына быһаарыахха сөп эбит дии
санаабын. Ол иһин оҕолорбун тугу
сөбүлүүтүгэр көрөн, дьарыкка биэрэ
сатыбын. Быйыл улахан кыыспын
уруһуйдуурун сөбүлүүрүм иһин
уроука суруттаран, 2d графиканан
уруһуйдуурга үөрэннэ.

5. Кийикт киһи быһыытынан кыһаһыны сөбүлээтин дуо, кийикт-сэргэбит хайдах сүрүөрий?

- Чурапчыны олус диэн
санаабын. Иккис дойдум кэриэс
уонна Аан бастаан кэлэрбэр
дизн кумаара, бырдаҕа
туһантан. Арай сир астыы
туһабыт, дьонум туох
танас, сетка эгин диэни
кэриэс, чараас футболканан
ылар эбит да бардыбыт, тыйы,
кэриэс диэн суох дойдута буоллаа
дэ? Мин санаабытым, чахчы, мин
төрөөбүт дойдубар холоотоххо, олох
сүрүн да кэриэс эбит. Онон киһи
быһаҕа табыстабына астына-
дыһа сыһыанар. Дьон-сэргэтэ
үчүгэйдэр, истин-иһирэх, эйэбэс
кыһаһахтар. Билбэт дьонун ийэлэи
кэриэс «һыһа» диэн
ахтарына соһуя истэр эгитим.
Мин бэйэм дойдубар тийдэхпинэ,
кыһаһы санарар буолбукун

үчүгэйгэ сыралаах үлэтигэр
сигэһин, дьэ кэргэнигэр истин,
санааһы эйгэни, дьоллоох ологу
барабын.

Куниса Захарова

ТИЭРГЭН

Дьиз кэргэнгэ аналлаах сыһыарыы

АННА ДЕМЕШИНА: "Бигэ туруктаах дьиз кэргэн - норуот сайдыыта"

Бүгүнкү "Тиэргэн" балаһага элбэх оҕолоох Демешиннэр дьиз кэргэн далбар хотуна Анна Константиновна Ытык Бахсы нэһилиэгиттэн Ыалдьыттыр. Кини тыа сириг үлэтин-хамнаһын, оҕо дьобурун сайыннарыыга аһаҕастык бырайыагын, дьиз кэргэнин үгэһин туһунан кэпсириг сөргөтөн, аабыт.

Анна Константиновна хаһыаппыт ааҕаччыларыгар дьиз кэргэниг туһунан бу курдук билиһиннэрдэ:

- Биһиги Ыал кэргэниг Геннадий Николаевич дойдутугар, Бахсы нэһилиэгэр олохсуйан олоробут. Кэргэниг Геннадий ОДьКХ үлэһитэ, мин алта оҕолоох Демешиннэр дьиз кэргэнгэ биэс уолтан саамай кыралара уонна кыра балтылаах. Уолаттар бары үлэни өрө тулпунт дьобун дьоннор. Бэйэм Хоттобо нэһилиэгиттэн төрүттээхпин. Түөрт оҕолоох Ирина, Константин Софроновтарга бастаах оҕоноттон күн сириг көрбүтүм. «Сулусчаан» Бахсытаагы уһууаанна иитээччинэн үлэһитим. Биэс оҕолоохпут. Улахан уолбут Айаан Д.П. Коркин аатынан Чурапчытаагы ыспартыбынай-интернаттэ оҕуолааҕа волейбол салаатыгар 8-с кылааска ситиһилээхтик үөрэнэр. Онтон улахан кыыспыт Нарыйаана орто кыыспытын Долгуйааналыын Д.Г.Барашков аатынан Бахсытаагы орто оҕуолааҕа 7-с уонна 4-с кылаастарга үөрэнэллэр. Кыраларбыт "Сулусчаан" уһууаан иитиллээччилэрэ. Генчик биэс, Ангелина үс саастаахтар.

- Кэтэх хаһаайыстыбабытын хайдах көрүөн олороргут туһунан баһаалыста сөһүөтү эр.

- Билигин ей-санаа, майгы - сигили түргэникуларыгар кэмдэиисаныбын. Онуоха дьиз кэргэн бигэ туруктаах буолуоһуна, норуот сайдыыта күөскэ барар. Биһиги дьиз кэргэнгэ быйыл 11 ынах төрөөтө. Төбөлөөбүтүн аахтаах отуча сүөһүлээхпит Икки улахан оҕолорбутун кытта төрдүн ынахтарбытын илиинэн ыбыт. Үлүлүтүн олохтоох үүт собуотугар туттаран, эбии дохуоттанабыт. Кыраларбыт ныйрайдэри аһатарга, куурусса сымалытын хомуйарга көмөлөһөн, түбүгүрэллэр. Сүүрбэ биэс саха кууруссатын кыһыннары иитэбит. Хотоммут сырдык, кураанах буолан, кыһыннары сымалыттыллар. Кыралаан атылааччыбыт. Маны таһынан сибииньалардээхпит, кропиктардаахпыт. Сайынын оҕуруот ас араас көрүгүн өлгөмнүк үүнэрэбит. Оҕолорбут сайыны быһа хаһаайыстыбага көмөлөһөллөр, тото-хана аһылар. Кыһынны хаһааспыттын бары биригэ төгүрүк сандалыбыт тула олорон, кырбаан, тууһаан-тумалаан бэлэмниибит. Ол курдук, помидор, оҕурсу тууһубут, ледо, борщ соботуопкатын, халпыыстаттан араас салааттары оноробут. Оҕолору кэрбэ, сырдыкка угууа, тизгэммитин кизгэтэн, тэлгэһэбит иһигэр араас өнөөх үүнээйилэри

олордобут. Кыргыттарбыт бабаран туран, көрөллөр-истэллэр, уу кутан көмөлөһөллөр. Саас оҕуруот аһын, сибээки араас адаларын атылаан, эбии дохуот киллэринэбит.

Оҕолорбутун оҕо тэнгэ илдьэ сылдьан үлэлэтэбит. Икки улахан оҕолорбутун кытта от кэбиһэбит. Орто кыыспыт Долгуйаана отууга хаалан, балтылаах, быраатын көрөр уонна кини кылаабынай асчылыт буолан, ас астыыр. Дьиз үлэтигэр бары тустуһунан толорор эбээһинэстээхпит. Сыннааламмытын бары биригэ атаарабыт. Сыл айы араас сир аһын дэлэҕи хомуйан, төгүрүк сыл устата оҕуолбутугар араас минньигэс, битоминнээх барыанналары сибэит. Быйыл чучунаахтаагыбыт, дьобдуннээтибит, халтааастаагыбыт, моһуньобонноотубут, сулуннаагыбыт уонна отонноотубут. Улаатан иһэр оҕо, эдэр киһиэхэ олоххо, тапталга сөптөөх сыһыан, өйдөбүл үөскээтинэ уонна төрөппүт оҕотун таптаан, табатык такайан ииттэбинэ, сахалар омул быһыытынан бэйэбитинэн хаалыахпыт. Онон дьиннээх саха ылаа хоробор муосттаагы иитэн, дьарык оҕостуохтаах дии саныбын. Итин тэнэ оҕону кыра эрдэһиттэн үлэни таптыырга, эппиэтинэстээх буоларга такайыахтаахпыт. Ол иһин оҕолорбутун кыра эрдэхтэриттэн үлэбэ сыһыаран, бэйэбитин кытта тэнгэ илдьэ сылдьан үлэһити-хамсыбыт.

Уһууаан иитээччигэ буолан, оҕо дьобурун сайыннарыыга туһаламмыт үлэлэрдээгин буолуо...

- Оннук. Уолуппугар тирэнэн, үөрэтэн көрүүбүтүгэр олобуран, оҕо дьобурун сайыннарыыга аналлаах бырайыактары бэлэмнээн, онорон, араас таһымнаах күрэхтэргэ кыттыыны ылан кэлэбит. Ол курдук, норуоттар икки ардыларынаагы, Бүтүн Араассыйатаагы, өрөспүүбүлүкэтээги, улуустаттаагы күрэхтэргэ ситиһиллэрдээхпит. "Оҕону кыра сааһыттан оонньуу не үө толкуйдуур дьобурун сайыннары" диин бырайыактар маһынан араас сайыннаран оноруктары толкуйдаан, онорон, үлэбэр туһана сылдьабын. Мас оонньуурдарбын кэргэниг Геннадий лобзигынан, станогунан быһан, онорон көмөлөһөр. Уолсайынан кэргэниг куруутун миигин өйдөөн, өйөөн, көмөлөһөн ылсан иһэр. Биһиги дьиз кэргэнгэ арабыт төһүү үлэһит буолан, ситиһиит албах. Туһата суохтан да туһалаагы толкуйдаан, булан, онорор. Кэргэммэр Геннадийга махтаһым мунгура суок.

- Эһиги дьиз кэргэн үгэстэргит?

- Саҥа дьыл, ыһыах, төрөөбүт күн бырааһынньыктарын, Дьиз кэргэн, Ийэ, Аҕа күннэрин уо.д.а. үтүө тэрээһиннэри, бэлэз дааталары дьиз кэргэнигэн субэлэһэн, эйэлээхтик бэлэтиибит. Араас бэлэхтэри, откупкалары бэйэбит илиибитинэн онорон бэлэмниибит. Саҥа дьылга дьиз кэргэн лотереятын тэрийэбит. Манна минньигэс бириистэри, дьизтээги үлэттэн көнүлүлээтинни оонньотобут. Сыл айы дьизбитин кизгэтэн, уларытан хартыына, панно,

ваза уонна да атын оноруктары оноробут. Саас айылбаа тахсан сыннаһабыт, шашлыктыбыт, сайын сөүөлүү барабыт, элтээх оттору хомуйабыт, күһүн оҕуолааҕа кэтиллэр танас-сап атылаһабыт. Маны таһынан дьиз кэргэн киинэлэрин, мультиктарын көрөбүт, өрөбүл күн кизгэһэнни аһылыктыгар инники былааннарбытын субэлэһэбит, ону-маны ситиһиһи ырытан, кэпсэтэбит.

- Иллэн кэмгитигэр араас оноруктары онорор эбикит. Бу туһунан сырдатта түс эр.

- Уһууаан иитээччигэ буолан, оҕо иллэн кэмин туһалаахтык интериһинэйдик атаарарыгар болҕомтобун уурабын. Кыргыттарбын кыралаан иккэ үөрэтэбин. Кинилэри кытта оҕуруо тиһэн, сахалыы кизгэл, кумааһынан, фоамиранынан араас истизнээҕи ыйанар, танаска илтиллэр кизгэллэри айабыт, оноробут. Сороҕор атылаан эбии дохуоттанабыт.

- Ы Ы П П Ы Т хаартыскаларгыттан биһир хаартысканы көрдөххө, тас дойдуттан кэлбит ыччаттары кытта олорор курдуктук...

- Оннук. Норуоттар икки ардыларынаагытыл оҕуолатын иһигэр «От традиции к глобализации» диин инновационнай бырайыак үлэһит. Бу чэрчитинэн Бахсы орто оҕуолатыгар тас дойдуттан - Кореятан, Кытайттан, Индонезиятан, Австралиятан омул тыһынан санарааччылар кэлэн, үөрэнээччилэри дьарыктаан бараллар. Тыа сириг олобун-дьаһабын билсээри, элбэх оҕолоох Ыаллар хайдах тэринэн олороллорун көрүөхтэрин бабараннар, биһиэхэ Ыалдьыттаан, сөбүн, үөрэн-көтөн барбытара. Иһэр муускутун хантан ылаһыт диин, булууска кириэн, кыстанан туран муустары көрөн, соһуйуу бөлөһөр этэ. Остуолум аһын көрөн баран, барыта бэйэбит эжит-үүкүт, оҕуруокут аһа дуо диин ыйытан, баайдык олорор эбикит диин сөхлүттэрэ.

- Анна Константиновна, кэпсээниг иһин махта! Түмүкүр түгү этиһэн этэй?

- Улуус олохтоохторугар иллээх-эйэлээх оҕуо, доруобуйаны баарабын. Эдэр ыалларга оҕолорбутун аныгы гаджеттарга наһаа үлүһүппэккэ, иллэн биризмэлэрин үлэниг атааралларыгар үөрэтэ сатаан. Үлэ киһини кизгэтэр. Үлэһит киһи сүтэн-охтон биэрбэт, элбэги ситиһэр.

Ити курдук чөл туруктаах, үлэһит, сатабыллаах Демешиннэр дьиз кэргэнгэ ситиһилэри, чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, бигэ туругу баарабын, өссө да үпкүт үрүлүө, баайгыт хангыи турдун!

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА

— САХА НОРУОДУНАЙ СУРУЙААЧЧЫТА Д.К.СИВЦЕВ- СУОРУН ОМОЛЛООН ТӨРӨӨБҮТ КҮНҮН КӨРСӨ —

СУОРУН ОМОЛЛООН «ӨЛҮӨНЭ ӨРҮС» КЭПСЭЭНИГЭР АБЫЙАХ ТЫЛ

Саха норуодунай суруйааччыта Дмитрий Кононович Сивцев-Суорун Омоллоон айан, суруйан хаалларбыт классической айымньыларын, кэрээбэт кэрэхсэбиллээх кэпсээннэрин, курдары куоһуулаах публицистикатын аахпатах, ситэ истибэтэх саханы тымтыктанан дабаны көрдөөн булбатын чаччы. Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии суоһар кыһалбалаах кэмнэрин хабыллар хаба ортотунан олоһоон ааспыт, тыылга Улуу Кыайыыны уһансыбыт кырдыабаастары кыл имэрийэ баттаһа төрөөбүт биһиги сэрии кэннинээби көлүөнэ олдыт олоһоро оччугуй эрдэһиттэн, сатаан ааһар буолуохпуттан ылата кини кинигэлэрин умсугуйан, утаппытты ааба, саргы санаа үллэстэ улааппыт.

Биһрдэ аахпыт киһи умнубат айымньылар, сөбө-махтайа ахтар-саныыр уратылаах уобарастара. «Өлүөнэ өрүс», «Аанчык», «Сордоох суха», «Чөөчө», «Бэйэтэ эмтиэкэ», «Ачаа», «Дорообо, төрөөбүт тыам!»... Бу санарды суолун-иһин булуна эрэр саха билинни литэрэтиирэтин бастакы кэпсээннэрэ этилэр диэтэххэ, хайдахтаах курдук үрдүк таһымнаахтарый, хатыламмат уус-уран тыл-өс күндэ дириг иччитин ингэриммиттэрий? Ол курдук абылатан аабабыт: «Көмүс үктэллээх, симилиэс сиксиктээх, алтан ардайдаах турар хайаларынан дьүүкэттэнэн, күөх лиэнтэни сыыйа тарпыт курдук, көбөрөн көстөр мыраанынан сэлэлэнэн, тон көмүһү уулларан куппугуу, үллэр үс үөһэ үрүн күнү утары көрдөххө, үрүлүйэ тохтон, көнүлүнэн сүүрүгүнэн түһэр эбээт Лена өрүһүм» [4, с. 3].

Ытык эбэ түлэй түүннэ дьиктилээх көстүүтүн суруйааччы итэбэтиилээхтик ойуулуур: «Сааскы түүннү сөрүүн салгыны көй-най түөһүгэр көтөбөн абаан, кут борон суорбанынан суулаан,

кууһар-ууруур курдук күөгүлээн, удьурдаах сүүрүгэр бүөбэйдээн, итир тыалынан хамсатан, ибир долгунунан бигээн, халааныгар, талааныгар нарылаан, дьоллоох уунан кими, тугу барытын кини утутарга дылы...

Оччоҕо халлаан күлүмнүүр уот харах сулуһунуун кини хараҥа күөх толбонноох ньууругар түһэн, тырымныы бигээнэн, умсумахтаан бараннар, күллэ-күлбүтүнэн, утуйарга, уостарга дылы гыналлар... Оттон Өлүөнэ эбэм биһир кэм, тохтообокко, бара, уста турар...» [4, с. 4].

Айгыр силик айылба маанылаах кэмигэр бу сүүрбэччэ саастаах талба Таатта ыччата улуу өргөнөөх Өлүөнэ эбэни хайдах курдук изиэн-куойан, иччилээх имэннээх изиийинэн төһөлөөх сөхпүтүн-махтайбытын, кизэн туттуу, сүгүрүйүү арылы кустуга кууспутун астына, биһирии аабабын, сана аллайан аргыскаар, доборгор кэпсиэххин, санаа үллэстииххин бабаран кэлэбин.

Философия наукатын доктора, профессор Борис Николаевич Попов Суорун Омоллоону кытары сэлэргэһиитигэр ытык кырдыабаас манньк ахтыбыт: «Тыа уола (оччотооһуга кини псевдонима Тыа уола диэн этэ) улуу өрүһү сөхпүтүн, кэрэтин кэрэхсээбитин, долгуйбутун, кизтэллэпитин туһунан кэпсиир. Илин энэртэн кириигэ, Аллара Бэстээх мырааныттан (Дьаарбан мыраана дэнэрэ үһү) Өлүөнэни аан бастаан көрө түһээт, манньк кизэн зйгэлээх дойду баар эрэ буолуо диэн түһээн да көрбөтөх эбит.

«Киһи хараба унуоргутун-манааргытын кыайан ылбат, бүтүннүү күөх унаар халлааны кытары биһргэ силбэһэр дойдуга тийэн кэлбиппит», - диэн ахтар бүгүн. — Билигин эбитэ буоллар, кулгаабым-харабым арыый кэнээн баран, ити курдук суруйарым дөксө биллибэт» [1, с. 72].

Уус-уран тыл уһулччулаах маастара, классик-суруйааччы Суорун Омоллоон айгыраастаах айгыр силик айылба уһуктар ыллам ырыатын дэгиттэр сиздэрэйдик, кэрэхсэбиллээхтик ойуулуур: «О, Өлүөнэ эбэм өссө дьиктитэ-кэрэтэ бэрт сааскы сарсыарда! Эйэбэс хаана эргийэн, эһин эриэккэс өгүнэн килбэйэ оонньуур ньуурун көрдөххүнэ, өрө көтүөх курдук, сүрэбин үөрэр, өйдөрү-санаалары, сүрэхтэри-быардары кини эрэ дьүүһүнэ ыйыстан кээһэр. Сандааран-күндээрэн, халлааным сырдыырыгар, алмаас таас курдук күлүмнүү, оҕо ыраастык, эйэбэстик ымыһан эрэрини, илэ-бааччы мичинниир. Кыһыл

көмүһүн кыырабаа быһыылаах, кыыс оҕо дьэдьэн ингнээбэр ордуктук кыһан, тэтэрэ дьиримниир» [4, с. 5].

Саха норуодунай бэйиэтэ Василий Тарасович Сивцев суруйбута бэрт итэбэтиилээхтик иһиллэр: «Манньк баарабай күүстээх улуу өрүс биһизхэ, сахаларга эрэ баар диэн улуу суруйааччы өйдөтөр. Айылба манньк дьиктитэ саха норуотун үйэттэн үйэлэргэ аһатан, көрөн-истэн олордор диэн санааны саха бөлүһүк суруйааччыта этэр. Суорун Омоллоон сүүрбэ саастааһар суруйбут бу «Өлүөнэ өрүс» диэн дьыннээх саха киһитин харабынан дьүүһүүтүн хас аахтабым аайы күүспэр күүс, санаабыр санаа эбиллэр, Өлүөнэ эбэккэм үс үллэр үөһүтүн биһир кытылыгар, улуу өрүс быйаннаах быттыгар-хонноһор үөскээбиппинэн кизэн туттар санаам улааттар улаатан иһэр» [3, с. 13].

Норуот суруйааччыта ити курдук бэргэнник бэлиэтээбитин курдук, Суорун Омоллоон бу уһулччулаах айымньытыгар өйтөн сүппэт, өлбөөдүйбэт тэннэбиллэр ситимнэрэ, сытыы ылыннарылаах тыл домохторо, ойуулуур — дьүүһүнүүр дэгэттэрэ көстөн аһар хомоһой холобурдарын көрөбүт: «Үрүн күнү хаххалаан харананан сабардаан, буор дойду ньургун чэчир ыччатын ыксалпыт халлаанна, хоннобуттан-быттыгыттан абылаан, сизлэ-кутуруга туруору ыстанан, ыйылыы-ыйылыы охсуһан эрэр атыыр курдук өрө-таннары мөһийэн, үрүн баалынан үөһэ-аллара ыһа-ыһа, өрүтэ ыстана-ыстана, үллэ-түллэ, быһыты быһыта сынньаары, чабылбаны сабыта охсоору, үөһэ харбаһар. Онтон, кэлин тihэбэр тийэн, бухатыыр киһи таас хайаба батыатын үлтү кырбаан, курустаал таас ыйылыы-ыйылыы үлтү бытарыан, үөһэ кыырайан эрэрин курдук, дьэнкир уутунан ыһахтанар» [4, с. 6].

Суорун Омоллоон тулалыыр айылба көстүүлэрин тыыһнаабымыстан, кизгэтэн, сороһор хайдах баарынан, оһуордаан-мандардаан, тийимтиэ тылынан өһүнэн ойуулаан көрдөрбүтэ аабааччыны абылыыр, сэргэстөһө олоһор кэриэтэ, сүбэ-ама биһэр, итэбэтэр: «Онтон, иһиттэн ыраас айыы сандаа сырдык салгын түһэн, ийэ дойдубутун арчылыыр. Оччоһуоруктааһар ордуктук улуу үрээһим илгэтэ чэлгийэн, дьэрэлийэн күөгэйэ долгуйан, дьизэрэһийэн — дуораһыйан, күлүмнүү күлэр эбээт!

Хор, оннук үлүскэннээх сүүрүктээх, үс үллэр үөстээх, быстыбат быйаннаах, барба

баайдаах биһиги, сахалар, Өлүөнэ өрүс эбээбит!» [4, с. 7].

Сир түннүгэ, муһурун буларбатах муударай, бөлүһүк-суруйааччы Суорун Омоллоон бу «Өлүөнэ өрүс» дьүүһүү кэпсээнигэр «Мин — сахабын!» диэн дириг нравственной, философской өйдөбүлү аабааччыга тизердибитэ кизэн туттуу, таптал, эрэл көстүүтүнэн дьоһуннаах дьон-сэргэ ортотугар биһиги аатырар Арасыйыаба олоһобут диэн, патриотизм, интернационализм сырдык тыһыгар иитэр тосхоллоох суолталаах. «Ийэ дойду хантан сабаланаар» диэн мээнэбэ эпэттэр. Ол да иһин диэхтээхпит, Дмитрий Кононович эрчимнээх эдэр эрдэбиттэн уруккуну, ааспыт, чиргэлин үйэтитиини диригиник өйдөөбүтэ итиэннэ мутугунан быраһар муһур олоһун үрдүк мындаа чүөмчүтэ онгостон, көмүс көлөһүнүн мээнэбэ тохпотоһун, үс саха үйэлэргэ үйэтиэр, омуһк быһыытынан уратытын, устуоруйатын, философиятын дьон-сэргэ, аан дойду билиитигэр-көрүүтүгэр итэбэтиилээхтик тизердибитэ буолар.

Университетке саха салаатын устудьуоннарын олоһун тухары үөрэппит учуонай Василий Никитич Протодьаконов Суорун Омоллоон айымньылаах айар үлэтин диригиник сыаналаан бэлиэтээбитэ: «Музей-история. Ураһа, балаһан, дүгүр, суһа, сыарба-история. Политсыылка, кинилэр олохторо, танара дьизэ — история. Саха былыргы историятын тэрийии көрүгүнэн үйэтитэр үлэбэ киниэхэ тэннээх Арасыйыаба да абыйах. Саха сиригэр музей үлэтин сөргүппүт, туруорбут, тэрийбит, систизмэбэ киллэрбит өһөлөөх киһи-кини» [2, с. 151].

Устуоруйа хатыланар... Олох салбаһар. Саха норуодунай суруйааччыта, Социалисты үлэ Дьоруойа Дмитрий Кононович Сивцев-Суорун Омоллоон уһулччулаах үтүөлэрэ күндү кылаат буолан санаа үйэ сарданалаах сарсыннытын көрсүһэр.

Туһаныллыбыт литэрэтиирэ:

1. Попов Б. Н. - Барылбан. Уус-уран литератураба саналыы сыһыан. - Дьокуускай, 2002.

2. Протодьаконов В. Н. Айар тыл уоттаннын!!! Тыл илбиһэ төлөннөнүн!!! - Дьокуускай, 2009.

3. Сивцев В. Т. Дьоллоох тыл буолан... - Дьокуускай, 2018.

4. Суорун Омоллоон. Кэпсээннэр. - Якутскай, 1981.

Егор Гаврильевич Винокуров, философия наукатын хандьыдаата, доцент.

— КЭРИЭСТЭБИЛ —

Сүрэхпитигэр өрүү тыыннааххын

Татталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит Попов Иван Николаевич атырдыах ыйын 29 күнүгэр соһуччу ыалдыан, суох буолбута биир сылын туолар.

Хас биридии киһи бу орто дойдуга дьылба Хаан ыйаабынан олох олорон аһар. Ол олобун салаллыыта, хайдах олоруута киһиттэн бэйэттэн улахан тутулуктаах. Ол суолтатын өйдөөн, аҕабыт холобур буолар дьонун олобу олорон барда.

Аҕабыт Попов Иван Николаевич 1934 сыллаахха сэттинньи 27 күнүгэр Арыылаахха бааһынай колхуосстаах Поповтар диэн ыалга төрөөбүтэ. Аҕата Николай Филиппович — Арыылаах, ийэтэ Мария Петровна — Кытаанах дьонно этилэр.

1945 с. Кыайыы кэнииттэн 1-кы кылааска Белолюбской аатынан начальнай оскуолаҕа үөрэнэ кирибэтэ. 1949 сыллаахха Кытаанах 7 кылаастаах оскуолатыгар үөрэнэ барбыта. Бу оскуоланы 1954 сыллаахха бүтэрэн, Чурапчы педучилищтыгар үөрэнэ кирибэтэ. Ол эрэри училище сабыллан, 1957 сыллаахха төрөөбүт дойдутугар Арыылаахха үлэлии тахсыбыта. Арыылаахха колхуоска биригэдииринэн, кулууп сэбиэдиссэйинэн, комсомол тэриитэтин сэкирэтээринэн үлэлээбитэ. Биригэдииринэн үлэлиир кэмигэр бытарҕан тымныыга сыарҕалаах атынан үлэһиттэр тарҕаһа иликтэринэ кэлэн, төһө от ороскуоттаммытын, ыанньыксыттарга хас ынах төрөөбүтүн, төһө үүт-ас ыаммытын, үлэ күнүн ааһан суоттаан, ситилии быһааран биэрэрэ диэн ахталлар. Фермаҕа үлэлиир ыччаты түмэн, усулорт араас көрүнэр көбүлүүр, күрэхтэһиһлэргэ кытыннара. Кулууп сэбиэдиссэйинэн үлэли сүлдүн, араас тэрээһиннэргэ таһаарылаахтык кытталла.

Бу үлэлиир кэмигэр ыччаты усулорт араас көрүнэр эрчийэн, сойууска тийэ биллэр тустууктар үүммүттэрэ. Оччолорго Танара дьаһэ кулууп этэ. Онон оболору, ыччаты тустууга эмиз дьарыктыыра. Онон бу тустуу курдук улахан эйгэҕэ оболору, ыччаты дьарыктаан, ситиһиһлээх, биллэр ыспарсымыан буолалларыгар улахан онкулу уурбута. Мантан кынаттанан, аатырбыт Морфунговтар, Михаил Друзянов, Николай Спиридонов, Петр Барашков, Афанасий Захаров уо.д.а. тахсыбыттара бастакы тустуу туһунан өйдөбүлү, буһууну-хатыны Иван Николаевич биэрбитэ, онон тустуук буолан тахсарбытыгар кини өнөтө сүлүн суолталаах диэн кинилэр ахталлар. Ол кэмнэргэ улахан тустуу күрэхтэһиһин тэрийэн Ыттан, атын оройуоннартан тийэ кэлэн күрэхтэһөн, оболорго, ыччакка улахан стимулу оморбута буолуо.

Бу кэмнэргэ бэйэтэ эмиз элбэх ситиһиһлэммитэ. Хайыһарга 1956 сылтан оройуонга инники күөҥгэ сыдыра, 1962с. кыһынны спартакиадаҕа Дьоккуускай куоракка 1-кы миэстэ, 1964с. ДСО "Урожай" 1-кы миэстэ буолбута. Саамай улахан ситиһиһитинэн 1964 сыллаахха Свердловскай куоракка Арасыйыа тыа сириг хайыһардыттарын финалыгар кыттыбыта буолар. Дальнай Восток зонатыгар (9 уобалас кириэрэ) 10 км чөмпүүнэн, 20 км 3-с призер буолуоталаабыта. Быраатыныын Гаврил Поповтуун Саха сириг үрдүнэн аатырбыттара, биллибиттэрэ. Кинилэри көрөөрү, дьон аһаан-минээн кэлэллэрэ. Танастара-саптарга, хайыһардарга, үрдүк тизиниһкэлэрэ, номоһон дьүүһүннэрэ, «Оо, кырдык, көтүөхтэрин кынаттара эрэ суох сүүрүүнү көрдөрүллөр этэ» диэн ахталлар. 1965, 1966, 1970 сс. Саха АССР спартакиадаларыгар бэлисипиһкэ И.Н. Попов тизиньэрдээх Чурапчы оройуонун хамаандата бастакы миэстэлэри ылаттаабыта. Бу улахан ситиһиһи.

Биир ситиһиһитинэн хайыһарга ССРС хайыһарга усулорт маастарыгар хандьыдаат нуерматын толорбута буолар.

Оройуонум туһа диэн, кини ыспартыбынай аатын олох эдэр эрдэһиттэн үрдүктүк тутан кэлбитэ. Ол туолуһунан табаарыһа И.М. Жирков: "Иван Николаевич заека кириэр сүүрүүгэ бэйтин харыстаммакка, тостубут хайыһар буутугар дьөлө кириэн, хаана сүүрбүтүнэн хамаандатын чизгин көмүскээн, финишкэ дьулуһтута", - диэн ахтар. Бу түгүннэ усулорка хайдах курдук бэриниһлээрин, хамаанда туһугар бэйини харыстаммат буолуу холобура көстөр.

1965 сыллаахха Москва куоракка Киин тренерскэй оскуолаҕа (ЦШТ) үөрэнэ барбыта. Бу үөрэнэр кэмигэр да дойдутун, дьонун, усулорт сайдарын туһугар кыһамныһын хаалларбата. Ол курдук Москва курдук сиртэн кэлэн, дойдутун чизгин көмүскээн барара, оболорго, ыччаттарга ыспартыбынай форманы, инвентары атылаһан ыһтар эбит, ону бары наһаа үчүгэйдик саныыллар, ахталлар.

1968 сыллаахха үөрэбин бүтэрэн кэлэн, Кытаанах орто оскуолатыгар биир да сире харыс халбарыйбакка, пенсияҕа 1988 с. тахсыар дьэри үрдүк таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Физкултуура учууталын быһыытынан усулорт ханнык баҕарар көрүнэр ситиһиһлээх буолар этэ. Ол курдук Кытаанах оскуолатын оболорун чэпчэки атлетикаҕа, кросска ситиһиһлэрин буолуохтаабын курдук ылыналлара. Оболоро ыспартыбынай оонньуу көрүннэригэр усулорт саалалаах элбэх оболуох оскуолалары кытта тэбис-тэнтэ кириһэллэрэ, бастыыллара даҕаны. Үлэтигэр олус бэриниһлээх, учуутал быһыытынан физкултуура урогун наһаа үчүгэйдик аттаран ыһтара, оболору кытта сатаан уопсай тылы буларга, наада буоллабына кытаанах ирдэбиллээх этэ. Оболор кини урогар астына, дуоһуя үөрэнэллэрэ. Бэйэтэ айылбаттан мындыр буолан, хас биридии обо эт-хаан, өй-санаа өттүнэн сайдыыларын уратыларын учуоттаан, урожка кытыннара.

Физкултуураучууталын таһынан өрө тулут үлэтинэн хайыһар тизиньээр буолар. Сыралаах, дьүккүөрдээх үлэтин түмүгэр Чурапчыга хайыһар көрүҥэ күөскэ сайдыбыта. Чурапчы хамаандата өрөспүүбүлүкэҕэ инники күөҥгэ сыдыра, хайыһар курдук ыарахан көрүҥэ маастардар, маастарга хандьыдааттар, элбэх 1-кы разрядтаахтар иитиллэн тахсыбыттара. Улуу тизиньээр Д.П.Коркин: "Мападыас киһи, ыччаты үтүөбэ көбүлүүр үтүө киһи" - диэн хайыһардыттар ситиһиһлэриттэн олус үөрэрэ дииллэр.

Учуутал хамнаһыгар сылдьан, оболору, улахан дьону, оройуон хамаандатын тыа сиринээбэ "Урожай" уопастыба күрэхтэһиһлэригэр бэлэмнээн киллэрэрэ. Ол кэмнэргэ уопастыбаннай тизиньэринэн сылдьан, кыайы-хотуу бөбөтүн аҕалбыта. "Урожай" хайыһарыгар мэлдьи бастыыра, кини сабана иннин ханнык да хамаандаҕа биэрбэтэ. А.М.Дорофеев: "Ол кэмгэ атын оройуоннар хамнастаах, босхоломмут тизиньэрдээх этилэр. Өссө холобур, Ленскэй биһигиттэн сылаас климаттаабын таһынан тымныы ыйдарга сылаас сирдэргэ оборданааллар этэ. Итинник тэнэ суох балаһыанньаҕа үлэлээтэр да усулорт, кыайы туһа диэн дьүккүөрдээхтик бэриниһлээхтик үлэлээн, ити кыайылары ситиспитэ", - диэн ахтар.

Оболору, ыспарсымыаннары тус бэйэлэригэр инвентары атылаһарга үөрэллэрэ. Эрчийэр оболоро бары үчүгэй хаачыстыбалаах хайыһарынан сүүрэллэрэ. Пластик хайыһардары собурууттан сакаастаан эбэтэр бэйэтэ баран аҕалара. Үчүгэй инвентарынан дьарыктаныы, күрэхтэһиһи ситиһиһи биир төрүөтэ буоларын өйдөтөрө. Онон харчыларын харыстаабакка атылаһаллара. Хайыһары табан үчүгэйдик маастырынан аатырара, биллэрэ. Араас кыраадыска, күннээххэ,

кыраһалаабыкка, үөһэ тахсыыга, көмүрүөлээх, ириэрбит хаарга диэн тус-туһунан маастаах буолара. Онтукайын маас угар исписээлинэй курдунан суумкаҕа илдьэ сылдьара.

Учуутал, тизиньээр кизн туттууга — үөрэнээччилэрэ! Николай Захаров, ини-бии Тимофеевтар, Барашковтар, Михаил Владимиров, Павел Матвеев, Иван Коркин, Гаврил, Олег Парфеновтар, Алексей Терюкин, Люда Адамова, Вера Борисова, Мария Литвинцева, Акулина, Мария Макаровалар, Сардаана, Александра Захаровалар, Мария Решетникова, бырааттыы Потаповтар, Дмитрий Попов, Петр Попов уо.д.а. бары өрөспүүбүлүкэ чөмпүүөннэрэ, призердара буолаллар. Соботох киһи үлэтигэр биллэр ситиһиһи.

Дьарыктыыр оболорун танаастарыгар-саптарыгар, аһылыктарыгар, туох баар наадалаах малларыгар тийэ кыһаллара, булар-талара, төрөлүүттэри кытта адьас ыкса сибээстээхтик үлэлиирэ. Кэлэр-барар тырааныспардарын (автобус суоллардарын, порт үлэһиттэрин билсэн, кэпсэтэн-балык, эт бизэрэн, бэйэтэ этэрини "төкүттэһэн" эрийэ суох сылдьара, "Оо, Иван, оҕа на соревнование да" дииллэр үһү, нууччалар судургулар боростуойдар диэн сөбүлүүр этэ), хонор, сынньанар сирдэрин эрдэттэн кэпсэппит буолара. Нерюнгри куораты кытта Чурапчы оройуона шефтанэн, кэлэн онно баран оборданаар этилэр. Үөрэллэр оболоро үлэһит буолан баран, "наһаа да бэлэмнэ сылдьыбыт эбиһипт, Иван Николаевич барытын бэриэт бэлэмнээн иһэр эбит, бэйэбит үлэһит буолан баран соһуйдубут, хайдах курдук элбэх үлэни онорорун", - диэн кэпсэиллэр этэ.

Кини үлэлиир кэмигэр Кытаанах олохтоохторо бары хайыһарынан "ыалдыбыттара", ханна күрэхтэһиһи буоллун, Чурапчы оройуонун, нэһиликтэрин, Таатта, Уус Алдан, Горнай, Ханалас, Дьоккуускай куоратынан багыһа сылдьан көрөр, ыалдьар көрөөччүлэрдээх этэ.

Тизиньэринэн үлэлиир кэмигэр олус элбэх оройуоннаабы, өрөспүүбүлүкэтээбэ күрэхтэһиһлэр Килэнкигэ ыһтылаллара. Кыраый бөһүөлэкиэ Саха сириг аатырбыт хайыһардыттарга араас оройуоннартан мусталлара. Хайыһар суона Килэнки алааһын сыырдарынан оноруллара, бары маһаһын таһыгар мустан, хайыһардыттар күрэхтэһиһлэрин тула эргийэ сылдьан көрөрбүт, кырдыабаастарга анал ыскамыайка бэлэмнээнэрэ диэн ахталлар. Хайыһар күрэхтэһиһтэ улахан бырааһынньык курдук буолара. Бу үөрүүлээх күн сарсыарда олох эрдэттэн сүөһүлээх ыаллар хотонноругар тахсан, сүөһүлэрин аһатан, дьыллэригэр күннээбэ мастарын киллэрэн, үлэлэрин үмүрүтэн, ичигэстик таннан хайыһар бырааһынньыгар бараллара.

Улахан уопастыбанньык, олорор, үлэлиир сиригэр патриоттуу тыыннаах этэ. Нэһилик бары хайысхатыгар ыкса ылсан үлэлэллэрэ. 1966 сыллаахха ССКП чилиэнигэр кирибэтэ уонна коммунистыы өйүн-санаатын бу олохтон барыар дьэри уларыппата. Хас быыбар аайы коммунистарга куоластыыра, кинилэр тустарынан мэлдьи кэспирэ, ааҕара, сурутара, онон биһиги коммунистыы тыыннаах улааппыппыт. Элбэх сыл партийнай тэрилтэ сэкирэтээринэн үлэлээбитэ, уопастыбаннай ноһорууска быһыытынан. Оччолорго нэһилик туох баар үлэтин-хамнаһын партийнай мунньахтар быһаараллара. Элбэх кэмгэ сельсэбиэт дьокутаата буолан, нэһиликкэ ыһтыллар бары уопастыбаннай үлэни сүрүннэһэрэ. Кини куруук оруннаабы, кырдыгы, ол итэбэни-быһаһы хайдах көннөрүөххэ сөбүн ыйара, үчүгэй өрүттэри хайыһыра, мөкү өрүттэри кирииткэлиирэ.

Олобун былаһын тухары биир бөлүүрүөскэ табагы таппатах, арыгы сытыгар да турбатах, чөп олох

аргыстаах, дьин айылба киһитэ, эдэр - эрчимнээх саастарыгар улахан ыспарсымыан, өрүүтүн кыайыыга-хотууга иппит - үөрэллэр үтүөлээх тизиньээр учуутал, дьоннорут ортотугар дьин убаастабылынан билиһиллэр, кэрэҕэ-сырдыкка угуйа сылдьыбыт ытык киһи буолар.

Сыралаах үлэтэ сыаналанан, Саха АССР үтүөлээх тизиньээрэ, ССРС физическэй култуураҕа уонна усулорка туйгуна, "Саха Өрөспүүбүлүкэтин физическэй култуура уонна усулорт сайдыытыгар үтүөлэрин иһин" бэлиэ хаһаайына, хайыһарусулордугар ССРС усулордун маастарыгар хандьыдаат, Арасыйыа "Урожай" ыспартыбынай уопастыбатын бочуоттаах чилиэһэ, Чурапчы оройуонун уонна Кытаанах, Арыылаах нэһиликтэрин Бочуоттаах олохтооһо, Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин Президумун Бочуотунай грамотатынан наҕараадалааммыта.

Аҕабыт үчүгэй үлэһит эрэ буолбатах, кэргэн, аҕа, эһэ, хос эһэ буолар аналларын үрдүк чистээхтик толордо, холобур буолар дьонун олобу олордо. Барыбытын таптаан, маанылаан, харыстаан, үөрэтэн-такайан, дьоллоох олобу бэлэхтээтэ. Чахчы үөһэттэн айдарыллан кэлбит быһыылаах. Оннук экиһэ суох үчүгэй олобу олордо. Чөл олох төгүрүччү өйдөбүл барыта киниэхэ баара-өй-санаа, сизр-майгы, эти-хааны эрчийи, куһаҥан дьаллыктан туора туруу.

Биһигини оболорун үөрэттэрэн, үлэһит, ыал онортоон, сизнэрин иитиһэн барда. Кини истин тапталын, сылаас сыһыанын, уйаас майгытын, күүстээх санаатын сүрэхпитигэр инэрэн, өрүү өйдүү-саныы сылдьахпыт, олохпутугар холобур оностуохпут. Кини аата куруук сырдыкка-кэрэҕэ угуйуоҕа, үтүөнү эрэ түстүөҕэ. Күндү киһибитин суохтаатарбыт, тулаайахсыттарбыт да биһиги сүрэхпитигэр, өйбүтүгэр-санаабытыгар өрүү тыыннааххын.

Кэргэним, аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит олорбут олобунан кизн туттабыт, сүгүрүйбүт! Эн олорбут олобун оболорунан, сизнэргинэн, хос сизнэргинэн салбана туруу.

Биһиги эһэбит
Василий Дьячковский

Алаас эргин тыаларга
Хандаа-туһах туруорар,
Айа-соһо иитэр,
Сыһаа үктэппэт ньымалаах
Сорсуннаах булчут

Ол биһиги аҕабыт, эһэбит.
Баай байанаһа өлүүлээн,
Саарба саһыл тутуурдаах,
Саасы көтөртөн өлүүлээх,
Үөрэр-көтөр киһибит
Байанаһа булчут,
Ол биһиги аҕабыт, эһэбит.

Өбүгэ үгэһэ олохтоох,
Алаас-хотуһа дойдутаах
Күрүө-хаһаа хаамынан,
Сүөһү-ас дьарыктаах
Сахалыы ас хаһаастаах
Ол биһиги аҕабыт, эһэбит.

Сааһырыт бэйэтэ
Тохтоон, уоскуйан ылбакка,
Ааспыт ылыккаах олорор
Олоххо суолбутун буларга
Үөрэллэр - такайыт киһибит
Ол биһиги аҕабыт, эһэбит.

Инники олохтут силиһэ
Эһэбит хаһаахтаах алгыһа
Эйэни-или түстүүр,
Кини курдук эрэллээх,
Дурда - хаһаа киһилээх
Дьоллоох дьон эбиһипт.

Өбүгэ үлэлээх үгэһин
Былыргы ситимин быспакка,
Бигэтик ыһынар изстээхпит,
Кини эрэпин толорор
Утумнуур удыур буолабыт.
Ол биһиги аҕабыт, эһэбит.

Кэргэнэ, оболоро, кийиһтэ, күтүөтэ,
сизн кийиһтэ, күтүөтэ, сизннэрэ,
хос сизннэрэ.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндүтүк саньгыр,
убастыыр, күн тэнэ
ытыктыыр, кэрэммин
Константин Егорович
ПЛАТОНОВЫ 70 саасын
туолар үрүүлээх
убуллугунан уонна олобум
арыһын, абабытын,
эһэбитин эйэ-дэмнээхтик
бииргэ опорбуттук 45 сылыннан ис сүрэхтэн
долгуйан, үөрэн-көтөн туран эбэрдэлиибит!
Эйиэхэ чэгиэн даруобуйаны, үгүс үөрүүнү
баҕарабыт. Кэргэнин, оболорун, чугас дьонун
тапталларыгар, ытыктабылларыгар
угуттанан, өссө да уһуннук, дьоллоохтук
опор дьин баҕа санаабыт бастыгын этэбит.
Ыарыы ыалласпатын, кырдьыы
кыттыспатын, эйигин кытта сырдык
санаа, дьол эрэ дьуарлэстин, өрүү үөрө-
көтө, үлэллүү-хамсыы, сырдыгынан сыдыаада
сырыт дьин алыгыбыт. Оболорбут,
сизинэрбит дьоллоох мичээрдэр өрүү
арангыччылы сырыттыһар.
Талтыгыбыт, сыллыгыбыт.

Эбэрдэни кытта кэргэнин Евдокия,
оболорун, кийиитин, сизинэрин.

БИЛЭРИИ/ОБЪЯВЛЕНИЕ

Утерянный аттестат о среднем
общем образовании на имя Габышева
Антонова Александра Дмитриевича,
выданный экспериментальной школой-
интернат «Арктика» в 2015 году считать
недействительным.

РЕСПУБЛИКА САХА (ЯКУТИЯ)
Избирательная комиссия муниципального образования
«Хоптогинский наслег»

РЕШЕНИЕ

«24» августа 2020 г. № 14

**Об отложении голосования на муниципальных выборах
в депутаты представительного органа муниципального
образования «Хоптогинский наслег»**

В связи с тем, что ко дню голосования на выборах
в депутаты представительного органа муниципального
образования «Хоптогинский наслег» Чурапчинского района
Республики Саха (Якутия) с. Диринг, назначенных на 13
сентября 2020 года, число зарегистрированных кандидатов
оказалось меньше установленного количества кандидатов.
Руководствуясь пунктом 33 статьи 38 Федерального закона
«Об основных гарантиях избирательных прав и права на
участие в референдуме граждан Российской Федерации»,
пунктом 5 статьи 50 Закона Республики Саха (Якутия)
«О муниципальных выборах в Республике Саха Якутия»,
избирательная комиссия муниципального образования
«Хоптогинский наслег» РЕШИЛА:

1. Отложить день голосования на выборах в депутаты
представительного органа муниципального образования
«Хоптогинский наслег» Чурапчинского района Республики
Саха (Якутия), назначенных на 13 сентября 2020 года,
на 1 ноября 2020 года для дополнительного выдвижения
кандидатов и осуществления последующих избирательных
действий.
2. Опубликовать настоящее решение в районной газете
«Сана олох».

Председатель избирательной комиссии
муниципального образования

Филиппова Г.П.

Секретарь избирательной комиссии
муниципального образования

Мурзакова Н.Г.

Хайахсыт нэһилиэгин олохтооҕо
НОВГОРОДОВ Владимир Николаевич
бу дьыл атырдыах ыйын 25 күнүгэр эмискэ
ыалдьан олохтон туораабытын аймактарыгар,
билэр дьонугар биллэрэбит.
Уола, бииргэ төрөөбүттэрэ.

Кутурбанныарын тизрэллэр:
Күндү убайдара Новгородов Владимир
Николаевич олохтон туораабытынан
күтүөттэригэр Захар Николаевич Новгородова,
кини дьиз кэргэнигэр, чугас дьонугар Александра
Прокопьевна Макарова, кини оболоро.

Сылан нэһилиэгин олохтооҕо
СИВЦЕВ Дмитрий Михайлович
уһуныарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан
кэргэнигэр Агафья Викторовна, оболоругар
диринг кутурбаммытын тизрэдэбит.
**Профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан
орто оскуолатын кэлэктиибэ, профсоюз ууһа,
улуустаабы үөрэх салалтатын профсоюз ууһа.**

Талтыыр кийииттэрэ
ОМУКЧАНОВА Галина Александровна
эмискэ күн сириттэн күрэммитинэн
кэллээхэбитигэр Петр Матвеевич Макарова,
кини чугас дьонугар диринг кутурбаммытын
тизрэдэбит.
**Профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан
орто оскуолатын кэлэктиибэ, профсоюз ууһа,
улуустаабы үөрэх салалтатын профсоюз ууһа.**

Талталлаах ийэтэ
ТУРАНТАЕВА Марфа Ильинична
ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан
кэллээхэбитигэр Софья Гаврильевна Лугинова
диринг кутурбаммытын тизрэдэбит.
**Профессор Г.П. Башарин аатынан Сылан
орто оскуолатын кэлэктиибэ, профсоюз ууһа,
улуустаабы үөрэх салалтатын профсоюз ууһа.**

--- КӨР-СЭРГЭЭ ---

«Саха» НКХ ханаалын

НВК САХА атырдыах ыйын 31 - балаҕан ыйын 6 күнүнээҕи бырагыраамата **НВК САХА**

Атырдыах ыйын 31 күнэ Бэнидиэньник 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 08:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кап, опор, сэхэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Интеллектуальная игра 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайыы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 17:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьыно 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - ТИЭРГЭН 12+ 21:30 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ТУҢУЛГЭ ТУЛА 12+ 00:00 - Бастын клип 6+ 00:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 01:30 - ТИЭРГЭН 12+ 02:00 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 03:00 - Аал-луук мас 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Документальные	фильмы с субтитрами 12+ 04:45 - Дойдум дьыно 12+ 05:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ Балаҕан ыйын 1 күнэ оптубурунньук 06:00 - ТЫЫННААХ ДОРҮООН 12+ 06:45 - Бастын клип 6+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кап, опор, сэхэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Интеллектуальная игра 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайыы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - АСЧЫТТАР 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ИДЭБИН ТАБА ТАЛ 6+ 16:15 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 16:45 - ФОНД ПАМЯТИ 12+ 17:00 - ТЫЫННААХ ДОРҮООН 12+ 17:45 - Бастын клип 6+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Актуальное интервью 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - ТИЭРГЭН 12+ 21:30 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная	программа 12+ 23:00 - ТУҢУЛГЭ ТУЛА 12+ 00:00 - Бастын клип 6+ 00:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 01:30 - ТИЭРГЭН 12+ 02:00 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 03:00 - Аал-луук мас 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 04:45 - Дойдум дьыно 12+ 05:00 - АСЧЫТТАР 12+ Балаҕан ыйын 2 күнэ сэрэдэ 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кап, опор, сэхэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Интеллектуальная игра 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайыы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 17:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьыно 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - ТИЭРГЭН 12+ 21:30 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная	21:30 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ТУҢУЛГЭ ТУЛА 12+ 00:00 - Бастын клип 6+ 00:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 01:30 - ТИЭРГЭН 12+ 02:00 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 03:00 - Аал-луук мас 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 04:45 - Дойдум дьыно 12+ 05:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ Балаҕан ыйын 3 күнэ чэппиэр 06:00 - ТЫЫННААХ ДОРҮООН 12+ 06:45 - Бастын клип 6+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кап, опор, сэхэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Интеллектуальная игра 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайыы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 16:45 - ФОНД ПАМЯТИ 12+ 17:00 - ТЫЫННААХ	ДОРҮООН 12+ 17:45 - Бастын клип 6+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Актуальное интервью 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - ТИЭРГЭН 12+ 21:30 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ТУҢУЛГЭ ТУЛА 12+ 00:00 - Бастын клип 6+ 00:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 01:30 - ТИЭРГЭН 12+ 02:00 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 03:00 - Аал-луук мас 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 04:45 - Дойдум дьыно 12+ 05:00 - ГОТОВИМ ВКУСНО 12+ Балаҕан ыйын 4 күнэ бэтинсэ 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - НОВЫЙ ДЕНЬ 6+ 07:30 - САНА КҮН 6+ 09:00 - ТИЭРГЭН 12+ 09:30 - Кап, опор, сэхэргэһиэх 12+ 10:30 - Мультифильмы 6+ 10:45 - Интеллектуальная игра 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 12:30 - Кыайыы-75 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - ГОТОВИМ ПРАВИЛЬНО И ВКУСНО 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 16:45 - ФОНД ПАМЯТИ 12+ 17:00 - ТЫЫННААХ	14:00 - КЭРЭ КИСТЭЛЭНЭ 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 17:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Дойдум дьыно 12+ 18:30 - Золотой фонд 12+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 21:00 - ТИЭРГЭН 12+ 21:30 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 22:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+ 23:00 - ТУҢУЛГЭ ТУЛА 12+ 00:00 - Бастын клип 6+ 00:15 - ӨРКӨН ӨЙ 12+ 01:30 - ТИЭРГЭН 12+ 02:00 - ЫРЬА КИЭНЭЭТЭ 12+ 03:00 - Аал-луук мас 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 04:45 - Дойдум дьыно 12+ 05:00 - КЭРЭ КИСТЭЛЭНЭ 12+ Балаҕан ыйын 5 күнэ субуота 06:00 - ТЫЫННААХ ДОРҮООН 12+ 06:45 - Бастын клип 6+ 07:00 - САНА КҮН 6+ 07:30 - ТИЭРГЭН 12+ 08:00 - Кап, опор, сэхэргэһиэх 12+ 09:00 - Дойдум дьыно 12+ 09:15 - Истин' илдьит 6+ 10:00 - ТИЭРГЭН 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ТИЭРГЭН 12+ 12:45 - Аал-луук мас 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Актуальное интервью 12+ 14:00 - КЭРЭ КИСТЭЛЭНЭ 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - Сэһэн сирэ 12+ 16:00 - ПОЛЯРНАЯ ЗВЕЗДА 6+ 16:45 - ФОНД ПАМЯТИ 12+ 17:00 - ТЫЫННААХ	13:45 - Ис сүрэхтэн 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - ТВ СПОРТ 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин' илдьит 6+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - Клевая рыбалка 12+ 19:45 - Охота и рыбалка 12+ 20:15 - ЭН-СУЛУСКУН 12+ 22:15 - Кансир 6+ 00:00 - ТВ СПОРТ 12+ 02:15 - ЭН-СУЛУСКУН 12+ 04:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:00 - ГОРОД ЖЕНЩИН 12+ Балаҕан ыйын 6 күнэ баскыһыанна 06:00 - ТЭТИМ РАДИО 12+ 07:00 - Простые истины 12+ 07:30 - Геван 12+ 08:00 - Чэппиэр бус 12+ 09:00 - Будем вместе 12+ 09:15 - Истин' илдьит 6+ 10:00 - ЫЛЛАА-ЫЛЛАА 12+ 12:00 - Новости 12+ 12:15 - ЫЛЛАА-ЫЛЛАА 12+ 13:30 - Новости 12+ 13:45 - Ис сүрэхтэн 12+ 15:00 - Новости 12+ 15:15 - ТВ СПОРТ 12+ 18:00 - Новости 12+ 18:15 - Истин' илдьит 6+ 19:00 - Новости 12+ 19:15 - Клевая рыбалка 12+ 19:45 - Охота и рыбалка 12+ 20:15 - УНКУУЛЭЭ 12+ 22:15 - Кансир 6+ 00:00 - ТВ СПОРТ 12+ 02:15 - УНКУУЛЭЭ 12+ 04:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:00 - КЭРЭ КИСТЭЛЭНЭ 12+
---	---	--	--	--	---	---